

КУЛТУРНО-УМЕТНИЧКА ЧЕТА У УЖИЦУ

Ослобођењем Ужица 24. септембра 1941. године све родољубиве снаге добровољно су се сврстале у заједнички фронт и свако Је на нечем корисном помагао покрет. Омладина је у свему предњачила. Она је била најбројнија и најактивнија. Велики број младих радника, ђака и сељака одмах се добровољно прикључио партизанским јединицама и отишао на фронт према Краљеву, Ваљеву или Лозници. Други су се јавили у фабрике и радионице. Уз свестрану активност тада се осетила и потреба да се оживи културно-уметнички живот у граду и читавој слободној територији.

Иницијатор идеје за оснивање Културно-уметничке чете било је руководство Ужичког партизанског одреда, а пионири и носиоци акције били су претежно млади радници, средњошколци и студенти, који су још у предратном Ужицу сарађивали у радничком културно-уметничком друштву, у школским секцијама и литерарним дружинама.

Вест о формирању Културно-уметничке чете крајем септембра 1941. године брзо се пронела градом. У зграду Ооколског дома, где је чета радила и изводила своје програме за све време постојања Ужичке републике, почели су да пристижу први чланови-добровољци, они који су имали смисла за глуму, песму, игру, музику, рецитовање. За неколико дана чета је имала бројно јак и квалитетан ансамбл.

Првих дана октобра почеле су припреме програма.

Данас је немогуће рећи тачан број чланова Културно-уметничке чете. У мојим сећањима остао је утисак да је почетком октобра чета имала око 40—50 чланова, а током даљег рада увећала се за још око 20 нових чланова. Тачан број тешко је утврдити и због тога што је изванредан број другова и другарица из других јединица повремено долазио и учествовао у остваривању неких глумачких улога или неке друге програмске тачке, а они нису били стални чланови наше чете. Сећам се да су тако долазили неки из Чете текстилаца, затим из чете Народноослободилачког одбора и неких других.

Радило се по секцијама. Постојао је хор, оркестар и драмска секција. Сваки члан је радио у једној секцији за коју је показао највише склоности и способности, али већина је истовремено ра-

дила у две, иеки чак и у све три секције. Радило се свакодневно и врло интензивно јер је постојала обавеза да се сваке суботе изведе нов програм.

Први програм чета је извела половином октобра, највероватније 12. октобра. Програм је трајао око једног и по часа. Сећам се да је изведена музичко-сценска пародија под називом „Врабац“, затим Нушићев позоришни комад „Кнез Иво од Семберије“, хор је певао пеоме „Подигла се Ужичка нахија“, „Билећанка“, „Другарска се песма ори“ и још неке. Оркестар је извео неколмко композиција, а примањ-виолиниста из оркестра, Словенац Емануел Фридрих, соло је одсвирао Шубертову серенаду. По завршеном програму дуго је трајала игранка. Сала Соколског дома била је препуна омладине из града и околине. Присуствовали су и борци неких јединица које су се затекле у Ужицу или су биле у пролазу.

Прва приредба била нам је велико охрабрење за будући рад. Публика је топло поздравила сваку изведену нумеру, а наши сарадници из Ашт-проп комисије Митра Митровић и Маријан Стилиновић похвално су се изразили о квалитету програма.

У наредних пет-шест недеља, колико је трајала Ужичка република, Културно-уметничка чета је наставила да припрема нове програме за сваку наредну суботу.

Позоришна секција се у том периоду представила публици позоришним комадима „Мати“ од Чапека, „Како се калио челик“ — драматизација по роману Островског, и пародијом на народну песму „Почетак буне на дахије“. Последњи позоришни комад који је припреман, али који није реализован, био је Гетеов „Егмонт“. У међувремену је дошло до прве непријатељске офанзиве па је прекинут даљи рад чете.

Сва позоришна остварења оставила су на гледаоце дубок утисак, али је пародија на стихове „Почетак буне на дахије“ привукла посебну пажњу публике. Сатиричан текст у десетерцу исмејава немачке властодршце и њихове домаће слуге који се договарају како да угуше народни устанак у Србији и „умире рају“. У овом дошвору учествују немачки заповедник Србије Данкелман (Филип Марјановић), Коста Пећанац (Бране Јеремић), Милан Недић (Драган Станић) и Димитрије Љотић (Милутин Чолић). Договор почиње уласком Данкелмана, који остале поздравља:

„Здраво да сте, верне слуге моје,
Недић-белсе, Пећанче војводи
И Љотићу, десна руко моја.. .“

Хорска и музичка секција су изводиле већи број композиција од којих су ми у сећању остале.- „Интернационала“, „Лењинов посмртни марш“, „У бој, у бој“ од Зајца, „Болен ми лежи Миле

Поп-Орданов", „От Москви до самих до Окрајин", „Партизан сам тим се дичим" и изванстан број народних песама које су се у то време радо певале. Песму „Партизан сам тим се дичим" донео је неко од бораца с фронта и ми смо је тада први пут чули. Наш тадашњи виолиниста у оркестру Фридрих Емануел нотирао је мелодију, а потом је песму певао хор уз пратњу нашег оркестра.

У посебном сећању је остала прослава октобарске револуције, за коју смо спремили и извели свечан програм. Тој свечаности присуствовали су највиши руководиоци наше Партије и Врховног штаба. Међу њима је био и друг Тито, али ми то тада нисмо знали. За ову приредбу свака тачка је темељно припремана. Свима учесницима је скренута пажња да том приликом треба да остваримо врхунски квалитет, да покажемо колико највише знамо и умемо. Дан раније, на генералној проби, приметили смо колика се важност придаје овом догађају, јер је тој проби присуствовало неколико највиших функционера покрета. Поред осталих песама, тада смо певали „От Москви до самих до Окрајин". Певали смо на руском језику. По завршеном певању, један од присутних руководиоца позвао је нашега хоровађу и с њим нешто разговарао. Хоровађа нам је затим рекао да један део песме погрешно изговарамо. Рекао је како гласи исправан текст и напоменуо да онај руководилац који је на то скренуо пажњу одлично говори руски језик. Неки су тада рекли да је то наш врховни командант, али његово име тада још нисмо знали.

Сутрадан по одржаној академији другарица Митра Митровић и још неки другови из Агит-проп комисије долазили су у нашу чету и веома се похвално изразили о квалитету изведеног програма.

Чета је своје програме приказивала у сали Соколског дома, али то није била једина наша сцена. Велики број програма понављали смо у Косјерићу, Бајиној Башти, Чајетини и другим ослобођеним местима у околини. У неким пригодним ситуацијама приређивали смо само делове својих програма. Наш хор је учествовао у погребној поворци приликом сахране бораца изгинулих на Градини. Поворка је кренула од ужичке Основне школе, где је веома топао говор одржао Слободан Секулић, тада командант Ужичког батаљона, Поред нашег хора у пратњи су тада учествовала и три-четири свештеника. Хор је певао „Леђинов посмртни марш", а кад је хор паузирао, свештеници су певали „Свјати боже". Хор је учествовао и на сахрани изгинулих радника фабрике оружја и грађана приликом експлозије у трезорима.

Половином новембра 1941. године наша чета је посетила рањене партизане у Крчагову и у Дому Црвеног крста и на оба места извела пригодан програм. У то време по околним селима Севојну, Буару, Љубањама, Мачкату и друшм одржавана су парти-

занска прела, на која је одлазила и наша чета с краћим пригодним програмом, а после тога свирали смо игранку за омладину.

Културно-уметничка чета прекинула је с радом 28. новембра 1941. године. Тада смо упућени да помажемо евакуацију и то нам је био последњи задатак у Ужичкој републици.

Миленко ЂУРИЋ